

torbable, pertorbador, pertorbament, pertorbatiu, tèrbol, térbol, +tèrbol 'picoladis de rajol', terbolós, +pertèrbol, enterbolir, terbolir, enterbolidor, enterboliment, +enterboledis, terbolí, trebolí, terbolina, terbolinar, enterbolinat, entremolinada, treboloci, treboloci, trebó(r), tribós, turbamulta, destorbaconverses, destorbafestes, Na Estorbajornals (vegeu supra), esta-bornir [n. 1], Estany Trullo [n. 5].

Torbera, V. torba i torbar Torbiguera, V. trobi-guera Torbisca, V. torbar Torbit, V. turbit Torbonada, V. torbar Torbós, V. torba i torbar Torca, torçar, V. tòrcer

TORCAR, 'eixugar', mot germà de l'oc. *torcar* i el fr. *torcher* id., que es consideren derivats d'un ll. vg. *TORCA 'torcedura, feix d'herbam o draps retorçat o caragolat', variant del ll. cl. TORQUES 'collar' (derivat de TORQUERE 'torçar, caragolar'); de *TORCA provenen també el fr. *torche* 'antorxa' i el cat. TROCA; fóra molt hipotètic i poc fundat suposar-li una base, originàriament verbal, en relació amb el ll. TERGERE 'eixugar' (sigui variant vulgar d'aquest en llatí, o pre-romana indoeuropea), per bé que no es pugui descartar del tot. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En els reglaments dels Templers dictats en llatí en l'any 1181, i traduïts al català potser no molt més tard, potser a mj. S. XIII: «en la maisó en la c<u>al los malates jasen, que 9 servidors --- humilment laven lurs peus e lurs caps e-ls torquin lurs draps» (MiretS, *TemplH*, 541, més cita a RUGA); «Torcava l'amic sa cara e sos ulls de plor que sostenia per amor, per ço que no descobrís los languiments que li donava son Amat», Llull (*Amic e Amat*, § 174, *NCl*. xiv, 62.18).

«Tenia un coltel sancnent, e-l torcava e 'n foure 'l metia» (trad. «*tergebat et in vaginam mittebat*», 644), «les màs ab què filaven foren sacnentes --- e torquen-se les màs» (trad. «*digitos extergent*»), *VidesR*, fº 210r2, n. 14, 103v2, n. 133, i probt. també es deu haver de llegir així: «cant li ac hom les nafres to<r>-cades ab la terra, mantenent ela fo curada», 103r1, n. 23 (on el ms. B ho reemplaça per *curades*, i tradueix *linitis* de l'original llatí, i *frottées* de la trad. fr. de Roze); també, encara 167v1.39 i 186v2.16 (sempre trad. *tergere*). «Enaprés torchès los huyls ab la sua vestedura» en el *Boeci* de Genebreda (3.ª quart segle xiv), 408. «Un tros mape per torquar coltells», ross. 1385 (*InuLC*).

En clàssics del S. xiv: «A <e>spès e molt sovent / per plorar los ulls se torca. / —Qui sots vós, dona pla-sent, / a qui! cor se desconorta? / —Veí enveja qui aporta / mos fills a perdició: / si volets saber qui só, / són la Illa de Mallorca», Turmeda (*Div.*, 29b, *NCl*. x, 112.11). «Ensellats-me lo rocí, e torcats-li bé los peus, En rapaç, femater, arlot; e seguits-me!», Eiximenis (*Terç*, *NCl*. II, 11.31). «Al cavall --- li metreu lo fre e la brila, e que no sia fort, ab barbelleria de simolsa, e traureu-lo de la stable, e torcar-l'eu ab un manil; e puys gentilment strijolar-l'eu, e tornar-l'eu ben a fre-gar ab lo manil la cara e lo ---» en la Manescalia de la

B. N. P., 215, fº 7.

«Plorave tan forment, que los peus de Jesuchrist llavà ab les làgrimes, e-ls li torquà ab los seus cabells, e besave-li los peus sovín», «ab los seus cabells torquant los peus», Sant Vicent Ferrer (*Serm.* II, 194.2; *Quar.*, 272.42); «torquar la spasa, torquar la cara, torquar [l'infant]» id. (Schib). «Anà primerament al cavaller qui jahia e --- levà la ventalla del elm, e --- stava tan tabuxat que anvídes podia obrir los ulls: per què, --- lançaren-li aygua-ros per la cara, e torcaren-li la suor, axí que ell cobrà lo sentiment ---», *Curial* (*NCl*. II, 59.10). Des d'«eixugar» pot arribar fins a «esborrar», 'deixar (una cosa) neta': «que -ls altruyis vicis volran torquar» 1305, Arnau de Vilanova (Confessió de Bna., *NCl*. I, 128.13). «Torcar: torcher» a les Glosses de Munic (*RFgn.*, 251). I *torc(h)a* figura entre les rimes en o oberta en el *Torc.* d'Aversó, acoblat amb *porca*, *Mallorca*, *Menorca* etc. (§ 182), i en JMarc (§ 324).

Avui *torcar* no és viu en el parlar familiar de Bna. i d'altres zones del cat. central, si bé és probable que encara ho fos en el segle passat, i ho és encara en comarques del Princ., en tot cas continua essent-ho molt a les terres del Migjorn. Així el tenim en el vell barceloní Pons Mass.: «--- que-l públic concedí una aprovació indulgent, y, ja torcada la suor que se li escorria cara avall, repregué lo paper ---», *Colla del C.* (v, p. 50); «ell ja havia recobrat sa sanc freda, si bé conservava 'l color tot trasmutat: estava dret darrera la taula, torcant-se tranquilment la sanc que li rajava dels dits», MrnVayreda (*Puny*. I, VI, 122 (99)).

Torcar-se de l'herba molla: figt. per tenir pocs miraments amb gent curta de geni: «Fora aflluixar gens mai! Que de l'herba molla se'n torquen!», AMAlcover (*BDLC* VII, 361). «Na Caterineta em digué que la senyora dormia: estava esglaiada i es torcava els llavis ab la mà; duia la boca tacada de xocolata»; «i es torcava una llàgrima, i reia i plorava alternativament», Ll. Vilallonga (*Bearn* IV, 164; XIII, 219).

Cert, molt més viu i usual en el P. Val. que en cat. central, fins al punt que J. G. M. el considerava una exclusiva valenciana en «El Camí», 14-iv-1934; cosa certament exagerada; el 1955 m'escrivia desaprovant la distinció que fa el *DFa.* entre el sentit d'«eixugar» ('assecar una cosa mullada amb quelcom que se n'emporti la humitat') i *torcar* ('netejar amb un drap, paper'), i certament ell i precisament EnrValor que ho rectificava (1950-5) en «eixugar amb un drap, paper etc.» tenen raó almenys en la mesura que *torcar* és eixugar i no pas netejar, mentre que eixugar es podria reservar més aviat, com crec que ho fan ells, per a assecar d'altres maneres (per l'acció del sol, de l'aire del temps, per succió etc.).

La zona d'ús ben popular inclou les altres terres meridionals, com Mall. (supra) o el Matarranya: a Calaceit *torká* per 'eixugar (les culleres)' i *drap de torká* per 'eixugamans', anotà Casac. (1923), mentre que a Maella i a Favara ja li digueren *eixuá*.

Aquest verb és comú i propi del català, la llengua d'oc, i el fr. *torcher*. A tots dos es documenta des de tan antic com en la nostra llengua: S. XII. A penes és